

14. 9. 2007

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Nejsme nástroj pomsty

Zájem o archivy StB vzrostl o neuvěřitelných 500 procent, říká historik Pavel Žáček

Skóre: 0.86
Název zdroje: Mladá fronta Dnes
Datum vydání: 14.09.2007
Nadpis: Nejsme nástroj pomsty
Strana: 14
Pořadí: 2
Mutace: Celostátní
Rubrika: Publicistika
Autor: LUDĚK NAVARA
Ročník: 18
Číslo: 215
Náklad: 308485
Oblast: Celostátní deníky
Zpracováno: 14.09.2007 06:37
Identifikace: DCMF20070914040052 cz
Klíčová slova: správě (3x), ústavního, odvolání, Ústavu, soudu právník, zákonná povinnost, obžalovaných, soudní spory

Zájem o archivy StB vzrostl o neuvěřitelných 500 procent, říká historik Pavel Žáček

Historik Pavel Žáček je v současné době vládním zmocněncem pro zřízení nového Ústavu pro studium totalitních režimů. Bude mít ve správě svazky komunistické tajné policie a v popisu práce bádání o období komunismu a nacismu. "Náš úřad není nástroj pomsty," upozorňuje.

Všechny okolní postkomunistické země takový úřad už mají. Jsme poslední. Je to výhoda, či nevýhoda?

Bylo by určitě lepší, kdybychom tuto instituci postavili dřív a takzvaně na zelené louce. Takto musíme navazovat na to, co už bylo načato a ne vždy třeba dotaženo do konce... Na druhé straně je zde personál, který už ví, co má dělat, a může postupovat i na základě zkušeností ze zahraničí. Takže se můžeme vyvarovat některých chyb. Ale musíme dohánět ostatní, abychom pro ně byli co nejdřív plnohodnotným partnerem a mohli se účastnit společných projektů. V listopadu nás čeká v Bratislavě konference k 90. výročí vzniku první sovětské tajné služby - Čeky. Mne zajímá systém komunikace mezi Moskvou a Prahou. Budeme možná překvapení, jak konkrétní ta spolupráce byla. Což mělo odraz i v činnosti StB. Administrativa i jazyk tajné policie jsou dědictvím sovětské školy.

* Podívejme se tedy na to dědictví. Byla StB nejlépe fungující složkou režimu?

Lze říci, že byla nejvýkonnější složkou. Při všem negativním, co dělala. Znamenalo to zastrašování občanů, dezinformace... Jejím úkolem bylo vytvářet zdání všeobecného souhlasu s režimem. Podle

možností postupovala někdy otevřeněji (v padesátých letech), později zase skrytěji. Její profesionalita se projevila, když i po 17. listopadu byla nějakou dobu schopna podávat určitý výkon a pokusit se zachraňovat sama sebe. V podstatě se nabídla nové elitě a ta ji nepřijala.

* Ptám se proto, že lidé její dokumenty zpochybňují, někdy dokonce zatracují...

Můžete najít chybu v jednotlivostech, v termínu, v čase. Na druhou stranu jako celek její výstupy zpochybnitelné nejsou.

* Co se změní, až budete naplno pracovat?

Bude zde jedna jediná odpovědná instituce, která bude mít pod sebou agendu bezpečnostních složek, tedy StB, komunistické vojenské zpravodajství, vše podřízeno jednomu režimu. Občan už nebude muset žádat na více místech a bude také zřejmé, co dostat nemůže, především z důvodu ochrany ústavního zřízení, významných ekonomických zájmů, bezpečnosti a obrany České republiky a také ochrany osobních údajů. Bude i nastaven systém odvolání. Když někdo nebude přesvědčen, že dostal vše, může si stěžovat. Kdo chce přijet z USA, může si to objednat dopředu. Můžeme materiály poslat i na naše pracoviště do Brna, do Pardubic, kam kdo potřebuje. Nebo, v případě starších lidí, poslat materiály poštou. Naplno začneme pracovat až po 1. únoru 2008, kdy převezmeme zodpovědnost za archivy.

* Budete už vědět, co v archivu vlastně všechno je?

Po obsahové stránce nemůžeme znát všechny archiválie. Máme desítky milionů stran. Může se stát, že badatel něco převratného najde i po desítkách let. Ale jde o to, abychom byli schopni vyhledat ty materiály, které po nás badatelé požadují. Na to musíme mít archiv digitalizován, abychom nehledali jen podle osob, ale například i podle útvarů.

* Kdy to tedy bude?

S digitalizací začneme příští rok a bude to práce na několik let. Cílový stav je takový, že si věci najdete na internetu, vyhledáte, případně zaplatíte kartou a získáte přístup k vybraným digitálním kopiím.

* A najdeme pak opravdu všechno? Každého spolupracovníka tajné policie?

Dnes chybí desítky tisíc evidenčních záznamů. Především ze začátku padesátých let, než se zavedly registrační protokoly. Ty sice vznikly v roce 1954, ale v praxi se někde zaváděly až mnohem později. Ty desítky tisíc záznamů však nereprezentují jen přímé spolupracovníky, ale všechny, o které se tajná policie tehdy zajímala. Tuto evidenci se pokusíme rekonstruovat. Bude to velmi zajímavý úkol. Padesátá léta byla nejdrastičtějším obdobím režimu.

* Chybí jen evidence z padesátých let, nebo i z pozdější doby?

Uvidíme, až se jednotlivé databáze mezi sebou porovnají. Z toho vyplyne určitá množina informací, které prostě musí chybět.

* Diskutovalo se o opatření, podle něhož nesmí být ve vedoucích funkcích nebo v radě ústavu bývalí členové komunistické strany. Je to nutné?

Pro mne je to logická záležitost. Tímto opatřením není dotčeno, že by tu nemohl být a působit třeba

historik Karel Kaplan, ale nemůže být ve vedoucí funkci. Jde přece o to, aby někdo kvůli své minulosti nemohl bránit bádání. Nebo něco zakrývat.

* Jaký je vlastně v současné době zájem o archivy tajné policie?

Archivy sice ještě nespádají pod Ústav pro studium totalitních režimů, ale jsou (až na výjimky z komunistických rozvědek a vojenské kontrarozvědky) zcela přístupné. Za poslední rok vzrostl zájem o ně o 500 procent! Je to nejpádňější odpověď na námitky, že minulost už nikoho nezajímá.

* Chodí se do archivu dívat i bývalí příslušníci StB nebo lidé spojení s režimem? Aby se třeba přesvědčili, co všechno napáchali?

Skoro si myslím, že nic takového není. Aby se nějaký komunista přišel podívat a hledal něco, za co by se měl omluvit, o tom nevím. Je to svázáno i s určitou jejich psychologií. Spíše existují případy, kdy někdo z rodiny hledá informace o příbuzných, chce se dozvědět pravdu. Ale já bych tuto otázku rád otočil, myslím, že by se náš ústav měl snažit oslovit i bývalé funkcionáře, aby nám poskytli věci k bádání. Třeba z vlastních archivů, které unikly skartacím. Pár jednotlivců řeklo, že pomohou, chtějí vědět, jakou roli hráli v systému. Jde o to, aby tito lidé nebrali náš ústav jako nástroj pomsty. Tím on není.

* Nebojíte se, až se najdou zase další dokumenty, že vyvoláte nové diskuse a třeba i osobní tragédie? Nebo že někdo naopak nebude moci dokázat svou nevinu, protože jeho svazek bude skartován?

Měli jsme dvě cesty. Jihoafrickou, kde vše až na jeden jediný svazek bylo zničeno. My ale máme stovky tisíc svazků, které v roce 1989 skartování unikly! Je to významná část. Co s ní? Mohli jsme v lednu 1990 říct, že vše zamykáme na 100 let. Ale to jsme neřekli, "svazky" se objevily v politice, pak následovaly seznamy a to rozhodnutí už nejde vzít zpět. Musíme se ale pokusit rekonstruovat vše, co se nezachovalo. Jiná cesta není. Ještě bych dodal, že velmi záleží na způsobu zpracování. My řešíme, jak svazky zpřístupňovat. Ale neovlivníme, kdo si co vezme a jakým způsobem zpracuje. Z mého pohledu by bylo ideální hodnotit minulost lidí v souvislostech. Tedy s ohledem na dobu, v níž se to stalo, s ohledem na jednání ostatních lidí.

* Skončí i soudní spory s těmi, kteří se ve svazcích najdou?

To ukáže praxe. Už nebude u soudu právník ministerstva vnitra, ale zástupce našeho ústavu. I předkládání důkazů by mělo přejít na nás a budeme důslední. Na straně druhé jsou zde určité judikáty a praxe trvající řadu let. Takže je otázka, jak se nám to podaří ovlivnit. Půjdeme slovenskou cestou a chceme zpřístupnit originální seznamy a záznamy. Vše bude transparentní. A také je důležité, abychom se bavili třeba o obsahu spolupráce a ne jen o samotné evidenci.

* Budete zkoušet dostat někoho na lavici obžalovaných?

Máme oznamovací povinnost vůči Úřadu pro dokumentaci a vyšetřování zločinů komunismu. Budeme teprve jednat, jak přesně ta spolupráce bude vypadat. Ale budeme této možnosti využívat. Je to naše zákonná povinnost.

Foto Autor - Foto - MAFA - NIKOLA HRONKOVÁ

O autorovi: LUDEK NAVARA, redaktor MF DNES

Zpracovatel: [Anopress IT a.s.](#)

© EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz